

Implementatie van de isk-toetsen: toetsen aan de praktijk getoetst*

URIËL SCHUURS EN GERARD ELSHOUT

Tot voor kort was het praktijk dat op elke internationale schakelklas (isk) de docenten Nederlands als tweede taal (NT2) zelf moesten bepalen wat een geschikt moment was voor de leerlingen om door te stromen naar andersoortige vormen van onderwijs: regulier voortgezet onderwijs, volwasseneneducatie of een beroepsopleiding. Met de publicatie van de isk-toetsen in 1999 is er een instrument beschikbaar gekomen waarmee het NT2-vaardigheidsniveau in beeld kan worden gebracht bij de instroom van leerlingen, tijdens het leerproces en bij de uitstroom naar andere vormen van onderwijs (zie Schuurs 1999b voor een beschrijving). Het meetinstrument wordt op veel isk's gehanteerd; terwijl eerder het niveau van een isk-leerling alleen in impressionistische termen kon worden beschreven, zijn nu veel isk-docenten bekend met de isk-toetsen. Dit vergemakkelijkt de communicatie: nu kan men immers verwijzen naar een toetsonderdeel van de isk-toetsen en de behaalde score melden. In deze bijdrage geven we een korte beschrijving van een implementatieproject zoals wij dat hebben opgezet en in het schooljaar 1999/2000 uitgevoerd met medewerking van NT2-docenten op een groot aantal isk's. Specifieke aandacht geven we aan de normering zoals die is voorgesteld voor de uitstroomtoetsen van de isk-toetsbatterij; met name bespreken we de

vraag of de in de isk-toetsen aanbevolen grensscores ten behoeve van de uitstroom uit het isk-onderwijs overeenkomen met de oordelen van docenten in de isk en in het voortgezet onderwijs.

1 Een korte omschrijving van het implementatieproject isk-toetsen

1.1 De isk-toetsen

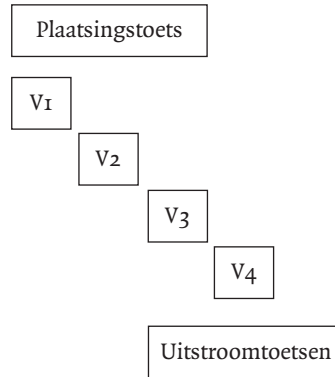
Het onderwijs op de internationale schakelklassen werd lange tijd gekenmerkt door de veelheid aan didactieken, lesmethoden, intakeprocedures en toetsen en - indien aanwezig - leerlingvolgsystemen (zie bijvoorbeeld Plaschek & Smabers 1994, Spliethoff 1996, Van der Guchte & Van Helvert 1998). Vanaf ongeveer 1995 is er althans in de inhoud van het onderwijs NT2 op de isk's meer uniformiteit gekomen. Dat is in hoge mate te danken aan de NT2-leerlijnen die begin jaren '90 zijn ontwikkeld bij het Projectbureau in Rotterdam (zie Van der Zanden & Gerritsma 1993a, b). In deze leerlijnen is vastgelegd wat een leerling op de isk zou moeten leren van het Nederlands en in welke volgorde dat het beste kan gebeuren. Deze voorstellen zijn door het merendeel van de bestaande isk-instellingen geadopteerd en het NT2-onderwijs op isk-niveau is

tegenwoordig naar de voorgestelde leerlijnen gemodelleerd.

De leerlijnen hebben tevens dienst gedaan als blauwdruk voor de toetsdoelen van een toetspakket voor dezelfde doelgroep, de zogenaamde isk-toetsen. Dit toetspakket bestaat uit drie onderdelen.

- Een *plaatsingstoets* waarmee de NT2-vaardigheid van nieuw aangemelde leerlingen kan worden bepaald. Omdat instromende leerlingen niet per definitie op nulniveau zitten - ze kunnen immers op andere instellingen en buitenschools al Nederlands hebben geleerd - moet zo'n plaatsingstoets betrekking hebben op een relatief breed meetbereik (zie Schuurs 1999a, b voor een uitgebreider beschrijving). De toets moet dus geschikt zijn om zowel een elementaire Nederlandse taalvaardigheid als beduidend hogere niveaus van taalvaardigheid in beeld te kunnen brengen.
- Vier *voortgangstoetsen* waarmee kan worden nagegaan welke progressie in de NT2-ontwikkeling heeft plaatsgevonden. Omdat die progressie in een goed aanwijsbaar gedeelte van het leertraject dient plaats te vinden, hebben deze voortgangstoetsen een veel minder groot meetbereik. De vier voortgangstoetsen volgen elkaar op in moeilijkheidsgraad.
- Twee *uitstroomtoetsen* die helpen bepalen welk schooltype voor de betreffende leerling geschikt is. Het betreft hier twee parallele toetsen, die (nagenoeg) identiek zijn in toetslengte en in meetkarakteristieken, zoals moeilijkheidsgraad en betrouwbaarheid. Er is bewust gekozen voor twee uitstroomtoetsen: het kan voorkomen dat docenten van de isk de indruk hebben dat een leerling het op de isk beoogde niveau heeft bereikt en dat de leerling daarom de uitstroomtoets voorgelegd krijgt. Uit de toetsscore kan vervolgens blijken dat de leerling toch niet het vereiste niveau heeft bereikt en daarom beter nog wat langer in de isk kan blijven. Na drie maanden is er dan opnieuw een uitstroommoment, maar na zo korte tijd dezelfde toets voorleggen is minder

aantrekkelijk. Met twee uitstroomtoetsen is dit te voorkomen. De opbouw van de toetsbatterij is als volgt te schematiseren:

Figuur 1: opbouw toetsbatterij isk

In figuur 1 geeft de breedte van de balkjes de gemeten vaardigheidsniveaus van de toetsen aan. De voortgangstoetsen (V1, V2, V3 en V4) hebben dus een lokaal meetbereik, terwijl bijvoorbeeld de plaatsingstoets bedoeld is voor leerlingen die in NT2-vaardigheid zeer van elkaar kunnen verschillen.

1.2 Het implementatieproject

Het implementatieproject dat wij hebben uitgevoerd, was gericht op twee doelen:

- we wilden docenten vertrouwd maken met de isk-toetsen en hun een platform bieden waar ervaringen in het gebruik van de toetsen konden worden uitgewisseld;
 - we wilden een indruk krijgen of de aangegeven grensscores bij de uitstroomtoetsen overeenkomen met de intuïties van docenten.
- Het is niet aan ons om te bepalen in hoeverre eerstgenoemde doelstelling is gerealiseerd. In deze bijdrage concentreren we ons op de tweede doelstelling. Daartoe hebben we onderzocht in hoeverre de in de toetshandleiding genoemde minimumscores voor uitstroom overeenkomen met de globale oordelen van NT2-docenten op isk's en met de taalvaardigheidseisen zoals gesteld door docenten

Nederlands in het reguliere voortgezet onderwijs. In paragraaf 2 schetsen we de opzet van dit onderzoek. In paragraaf 3 worden de resultaten gepresenteerd. In paragraaf 4 trekken we enkele conclusies.

2 Onderzoeksoepzet

Zoals gezegd bevatten de isk-toetsen twee parallel opgezette uitstroomtoetsen. Zo'n uitstroomtoets is natuurlijk alleen van waarde wanneer die aan tenminste drie voorwaarden voldoet.

1. De toets moet meten wat op de isk van belang is. Om te waarborgen dat aan deze eis voldaan is, zijn er in het proces van opgavenconstructie twee stappen genomen. Enerzijds hebben we ons gebaseerd op de leerlijnen zoals die ontwikkeld waren bij het Projectbureau: dit leek verstandig omdat veel isk's de daar omschreven onderwijsdoelen als zinnig en volledig erkennen. Anderzijds zijn de opgaven voor de isk-toetsen gemaakt door, respectievelijk voorgelegd aan docenten NT2 van verschillende isk's in den lande; daarna zijn de opgaven in de praktijk beproefd met behulp van enkele omvangrijke pretests.

De twee uitstroomtoetsen bevatten opgaven voor de vaardigheden lezen, luisteren en schrijven^I. De vaardigheid spreken is hier nadrukkelijk buiten gelaten, omdat het streven was toetsen samen te stellen die groepsgewijs af te nemen zijn; bij spreekvaardigheid is dat natuurlijk lastig realiseerbaar.

2. De toets moet een hoge mate van betrouwbaarheid hebben. Bij de ontwikkeling van de toetsbatterij is gewerkt vanuit het algemene idee dat een toets nauwkeuriger moet meten naarmate de beslissing die wordt genomen van groter belang is. Bijvoorbeeld: is de beslissing om al dan niet door te verwijzen naar een vervolgoopleiding van groter belang dan de beslissing om een leerling in een andere niveaugroep binnen de

isk te plaatsen? De toets op basis waarvan eerstgenoemde beslissing wordt gebaseerd moet dan een hogere mate van betrouwbaarheid hebben dan de toets waarop laatstgenoemde beslissing wordt gebaseerd. Om die reden zijn juist de uitstroomtoetsen samengesteld uit opgaven waarvan in de pretest was gebleken dat ze met een hoge mate van betrouwbaarheid de NT2-vaardigheid meten in de beoogde populatie. De betrouwbaarheid van beide uitstroomtoetsen is hoog (respectievelijk homogeniteitcoëfficiënten van 90.1 en 89.9).

3. De toets moet verwijzen naar het NT2-niveau dat vereist is in het vervolgonderwijs. Dit laatste is een lastig punt. Probeer maar eens eenduidig antwoord te geven op de vraag wat een leerling aan Nederlandse taalvaardigheid in huis moet hebben om - alleen nog maar gelet op de talige aspecten - een mts-opleiding te kunnen volgen, of hoe taalvaardig een leerling moet zijn om het vmbo succesvol te kunnen volgen. Om op dit soort vragen een toetstechnisch antwoord te kunnen geven dat empirisch gefundeerd is, is er in de pretests een koppeling gelegd tussen (delen van) de uitstroomtoetsen en andere, reeds bestaande toetsen waarvan aangenomen mag worden dat ze een redelijke indicatie geven van iemands kunnen op talig vlak. Gegeven de parallelie in de beide uitstroomtoetsen, gaan we er hierbij van uit dat de toetsen ongeveer een gelijk samenstel van vaardigheden meten. Van de volgende taaltoetsen zijn onderdelen meegenomen in de pretests:

- Instaptoets Anderstaligen Jeugd (Van der Linden & Janssen-Van Dieten 1983), onderdeel lezen, niveau 2;
- Instaptoets Anderstaligen Jeugd (Van der Linden & Janssen-Van Dieten 1983), onderdeel lezen, niveau 3;
- entreetoets en uitstroomtoets van de toets STAAL (Schriftelijke Taalvaardigheden Autochtone en Allochtone Leerlingen, Schuurs 1993);

•Instaptoets Anderstalige Volwassenen (Van der Linden et al. 1988), onderdeel luisteren, niveau 3;
 •opgaven uit de BAVO-toets voor het schoolvak Nederlands, jaargang 1996.
 Bovengenoemde toetsen zijn gebruikt als ijkpunten om te bepalen wat de wenselijke, respectievelijk noodzakelijke NT2-niveaus zijn in verschillende stadia van het NT2-leertraject in de isk en het reguliere voortgezet onderwijs. De resultaten op deze ijkpunttoetsen zijn uitgedrukt in een score op een puntenschaal die loopt van 0 tot 100. Iemand die bijvoorbeeld de Instaptoets Anderstaligen Jeugd, onderdeel lezen, niveau 2 goed maakt, verdient op de hier gebruikte schaal 50 punten. Een leerling die de Instaptoets Anderstalige Volwassenen,

onderdeel luisteren, niveau 3 goed maakt, heeft een NT2-vaardigheid die op de hier gebruikte schaal met 62 punten wordt beloond. En een leerling die van de BAVO-toets 70% van de opgaven goed maakt, heeft een score van 65 punten op de hier behaalde schaal².

Net zoals de prestaties op bestaande toetsonderdelen in punten omgerekend kunnen worden, kunnen prestaties op de nieuwe toetsen in punten op dezelfde schaal worden uitgedrukt. In figuur 2 ziet u van enkele ankertoetsen de bijbehorende punten op de 100-puntenschaal. Deze waarden worden in het NT2-onderwijs gezien als zinvolle ijkpunten. In dezelfde figuur zijn van enkele onderdelen van de isk-toetsen de bijbehorende scorepunten aangeduid.

70			
68	69		
66	67		
64	65	BAVO-toets Nederlands 70% goed	Uitstroomtoets 90% goed
62	63	STAAAL Uitstroomtoets havo/vwo-norm	
60	61	BAVO-toets Nederlands 60% goed	
58	59	IAV niveau 3, onderdeel Luisteren 80% goed	
56	57		
54	55		
52	53	STAAAL Uitstroomtoets vmbo-norm	Uitstroomtoets 80% goed
50	51	IA-Jeugd niveau 3, onderdeel Lezen 80% goed	
48	49		
46	47		V3 80% goed
44	45	IA-Jeugd niveau 2, onderdeel Lezen 80% goed	
42	43		
	41		V2 80% goed
			V1 80% goed

Figuur 2: scores van verschillende toetsen op één schaal

Figuur 2 laat zien, dat er vanuit onafhankelijke toetsen aanwijzingen verkregen zijn dat een taalvaardigheid van 60-65 punten nodig is om verder te kunnen in het voortgezet onderwijs (zie Schuurs 1999a, b). Onder meer is uit de proefvoetsingen gebleken, dat het in de toetsbatterij STAAL gedefinieerde uitstroomniveau voor vwo/havo ligt op 64 punten van de gebruikte isk-schaal, terwijl het in STAAL gedefinieerde uitstroomniveau voor vmbo op 62 punten ligt. Het niveau voor de Instaptoets Anderstalige Volwassenen, niveau 3 van onderdeel luisteren, ligt hier met 63 punten precies tussenin. Dit niveau wordt in de praktijk gelijkgesteld aan het niveau van de Staatsexamens NT2, Programma I dat toegang geeft tot lagere en middelbare beroepsopleidingen³. Dit laatste is met name een interessant gegeven voor leerlingen die vanuit de isk naar de volwasseneneducatie gaan en daar moeten kunnen aantonen welk NT2-niveau ze inmiddels hebben bereikt (zie ook Schuurs 2001).

Belangrijker dan de kleine verschillen in moeilijkheidsgraad tussen deze toetsen is hier het feit dat vanuit verschillende toetsen, die door verschillende toetsconstructeurs op verschillende momenten en dus onafhankelijk van elkaar zijn samengesteld, naar een nagenoeg gelijk taalvaardigheidsniveau wordt verwezen als het erom gaat toegang te krijgen tot vervolgoopleidingen. Op grond van deze bevindingen is voor de isk-toetsen gesteld, dat een minimum van 60 punten vereist is om door te kunnen naar lagere vormen van vervolgonderwijs; voor hoger onderwijs, zoals havo/vwo, is in de toetsleiding een grens van 65 punten geadviseerd.

Ondanks deze vergelijkingen tussen bestaande en nieuwe toetsen leek het zinvol om de scores van uitstromende isk-leerlingen te vergelijken met de oordelen van NT2-docenten op de isk's en met de oordelen van docenten Nederlands over de taalvaardigheid van allochtone leerlingen in het voortgezet onderwijs. Daartoe is, gesubsidieerd door het Projectmanagement Taalbeleid, een onder-

zoek opgezet waarbij op twee momenten (in juni 1999 en in oktober 1999) over dezelfde leerlingen twee gegevens werden verzameld:

1. in juni werd een uitstroomtoets afgenomen en werd van de NT2-docent op de isk een oordeel over de NT2-vaardigheid van de betreffende leerling gevraagd (toetsscore en oordeel 1);
2. in oktober werd de parallelle uitstroomtoets afgenomen en werd de docent Nederlands van de 'ontvangende' school gevraagd naar een oordeel over de Nederlandse taalvaardigheid van de betreffende leerling (toetsscore 2 en oordeel 2).

Scholen die bereid waren tot deelname werden *at random* toegewezen aan een van de twee groepen: één groep begon met de afname van uitstroomtoets 1 om in oktober uitstroomtoets 2 te gebruiken, terwijl de andere groep scholen eerst uitstroomtoets 2 afnam en in oktober uitstroomtoets 1 gebruikte. Met nadruk was alle deelnemende scholen gevraagd om eerst de NT2-docenten een oordeel over de NT2-vaardigheid te laten uitspreken en pas daarna de toetsen af te nemen, dit om te voorkomen dat de scores het oordeel zouden beïnvloeden.

Zoals opgemerkt, lijken de uitstroomtoetsen in hoge mate op elkaar. Ze zijn bovendien vergelijkbaar in die zin dat ze naar dezelfde scoreschaal verwijzen. Het scorebereik dat relevant is voor leerlingen die op de nominatie stonden om uit te stromen, loopt natuurlijk niet van 0 tot 100 punten maar van 50 tot 65 punten. De docenten werd gevraagd hun oordelen aan te geven op een 4-puntsschaal (1 = onvoldoende; 2 = twijfelachtig; 3 = redelijk; 4 = toereikend). De resultaten van de beide metingen komen in de volgende paragraaf aan de orde.

3 Resultaten

Op enkele bijeenkomsten van de door het Projectmanagement Taalbeleid georganiseer-

de NT2-netwerken is gevraagd of isk's wilden deelnemen aan het onderzoek. Met opvallend groot enthousiasme meldden zich een aantal isk's aan. Voor de - uiteraard op vrijwillige basis - deelnemende isk's bleek het nog een hele toer om scholen voor voortgezet onderwijs zover te krijgen dat die in oktober de toetsafname verzorgden. Uit het fors lagere aantal overgebleven scholen na de zomervakantie bleek, dat het uitvoeren van onderzoek over de grenzen van een schooljaar heen toch altijd weer lastig is. Het aantal deelnemende scholen en leerlingen vóór en na de zomervakantie staat weergegeven in tabel 1.

toetsmoment		juni 1999	oktober 1999
scholen		27 isk's	10 scholen vo
aantal leerlingen	totaal	368	90
	man	212 (57,6%)	56 (62,2%)
	vrouw	156 (42,4%)	34 (37,8%)

Tabel 1: beschrijving van de steekproef

Bedacht moet worden dat de deelnemende scholen na de zomervakantie niet de isk's waren die hadden toegezegd om mee te doen, maar scholen voor voortgezet onderwijs die door de isk's verzocht werd om in oktober activiteiten ten behoeve van het onderzoek uit te voeren.

Overigens waren er nog acht scholen die later dan in oktober 1999 de scores voor de tweede meting hebben ingeleverd; terwille van de vergelijkbaarheid van de gegevens uit de tweede meting hebben we deze data niet in de rapportage opgenomen.

Om een indruk te geven van de leerlingen die in het onderzoek betrokken waren, presenteren we in tabel 2 de gegevens over het aantal maanden dat de vertrekkende leerlingen op de isk hebben doorgebracht, gebaseerd op de deelnemers in juni 1999.

Uit tabel 2 kan worden afgeleid, dat een op de vijf leerlingen na één jaar les op de isk doorstroomt naar andere vormen van onderwijs. Ongeveer 40% van de leerlingen doet

Lesduur	Absoluut	Percentage	Cumulatief
< 12 maanden	83	22,5 %	22,5%
12 - 18 maanden	64	17,4 %	39,9%
18 - 24 maanden	89	24,3 %	64,2 %
24 - 30 maanden	34	9,2 %	73,4 %
30 - 36 maanden	68	18,5 %	91,9 %
> 36 maanden	30	8,1%	100 %

Tabel 2: aantal maanden les op isk tot uitstroom

daar een jaar langer over. Ruim een kwart van de leerlingen (18,5% en 8,1%) zit langer dan 30 maanden op de isk. Dit is een opmerkelijke uitkomst, omdat het ministeriële beleid gericht is op een verblijf van één jaar op een isk, terwijl ook de schoolleiding van de meeste isk's rekent op een gemiddeld verblijf van een à twee jaar. Verlenging van die termijn was en is slechts onder stringente voorwaarden mogelijk. Uit onze steekproef blijkt dat de in principe toegestane termijn van een jaar voor slechts 22% van de leerlingen toereikend is.

Het onderzoek was gericht op een vergelijking van toetsscores en docentoordeelen op de twee meetmomenten. In tabel 3 staan de correlaties tussen de docentoordeelen en de toetsscores in juni en in oktober weergegeven.

De leerlingen die aan beide toetsafnames hebben meegedaan, presteren in redelijk hoge mate hetzelfde: tussen de prestaties van de leerlingen op de twee toetsen bestaat een correlatie van 0,70. Dat is conform de verwachting wanneer gerekend wordt met toetsscores: het reflecteert toevallige invloeden op de taalvaardigheid van de leerlingen in de tussenliggende maanden. De correlatie tussen de oordelen van de isk-docenten en de eerste toetsscore is iets lager dan verwacht zou mogen worden. De docenten Nederlands in het vo oordelen over de taalvaardigheid van leerlingen die vanuit de isk doorgestroomd zijn anders dan verwacht zou mogen worden op basis van de toetsscore: de correlatie tussen toetsscore 2 en oordeel 2 is slechts 0,36. Overigens zijn deze docenten Nederlands het

		Oordeel 1	Oordeel 2	Toets-score 1	Toets-score 2
Oordeel 1	Pearson Correlatie	1,000			
	Significantie (2-tailed)				
	N	356			
Oordeel 2	Pearson Correlatie	,347	1,000		
	Significantie (2-tailed)	,001			
	N	86	90		
Toets-score 1	Pearson Correlatie	,536	,520	1,000	
	Significantie (2-tailed)	,000	,000		
	N	354	90	364	
Toets-score 2	Pearson Correlatie	,406	,356	,703	1,000
	Significantie (2-tailed)	,000	,001	,000	
	N	111	88	114	114

Tabel 3: Pearson correlaties toetsscores-oordelen

ook niet erg eens met de oordelen zoals enkele maanden eerder uitgesproken door hun collegadocenten in de isk's: tussen deze twee grootheden bestaat ook maar een matige correlatie van 0,35. Hoewel de oordelen van beide docenten in dezelfde richting wijzen, zijn er toch grote verschillen. Dit suggereert dat de docenten Nederlands in het vo een andere perceptie hebben van het concept 'benodigde Nederlandse taalvaardigheid' dan de docenten NT2 op de isk's. De onderwijsdoelen zoals geformuleerd binnen het kader van de leerlijnen van het Rotterdamse Projectbureau en geadopteerd door 90% van de isk-opleidingen hebben dus wel tot herkenning geleid bij de isk-docenten, maar niet bij de docenten Nederlands in het vo. Eenzelfde suggestie spreekt uit de magere correlatie tussen oordeel 2 en toetsscore 2, terwijl de samenhang tussen oordeel 1 en toetsscore 1 nog redelijk is⁴. Het volgende beeld dringt zich op: de isk-toetsen zijn inhoudelijk wel goed afgestemd op het curriculum voor de isk, maar weerspiegelen niet alle aspecten van de NT2-vaardigheid die van belang worden geacht door docenten in het voortgezet onderwijs.

De vraag waar het natuurlijk om gaat, is of de isk-leerlingen die in het vo terecht komen voldoende taalvaardig zijn om het onderwijs

aldaar succesvol te volgen. De oordelen van de docenten Nederlands over de taalvaardigheid van de ingestroomde isk-leerlingen staan weergegeven in tabel 4.

NT2-vaardigheid	Oordeel in voortgezet onderwijs, oktober 1999		
	absoluut	%	cumulatief %
1: onvoldoende	9	10.0	10.0
2: twijfelachtig	30	33.3	43.3
3: redelijk	43	47.8	91.1
4: toereikend	8	8.9	100.0

Tabel 4: oordelen van de docenten Nederlands in vo

Uit tabel 4 blijkt dat 43% van de leerlingen die op basis van het advies van isk-docenten vanuit de isk doorgestroomd zijn naar het vo een NT2-vaardigheid heeft die in de ogen van de docent Nederlands discutabel is, dat wil zeggen: onvoldoende respectievelijk twijfelachtig. Deze leerkrachten geven aan te geloven dat deze leerlingen - vanwege hun gebrekkige Nederlandse taalvaardigheid - beter nog niet hadden kunnen instromen in het voortgezet onderwijs.

De kwestie kan op een nog andere manier worden gezien: van de groep leerlingen die door de docenten Nederlands als redelijk tot

voldoende taalvaardig werden beschouwd, blijkt de gemiddelde toetsscore in oktober 58,6 punten op de gebruikte schaal. Van de groep leerlingen die in oktober de score twijfelachtig of onvoldoende kregen, is de gemiddelde score 52,2 punten.

4 Bespreking van de resultaten

Uit de resultaten komen drie zaken naar voren die respectievelijk betrekking hebben op:

- de grensscores zoals die in de toetshandleiding zijn voorgesteld;
- de ideeën die docenten hebben over een voldoende Nederlandse taalvaardigheid;
- de tijd die leerlingen op een isk (kunnen) verblijven.

Elk van de drie aspecten zullen we hieronder kort bespreken.

In de handleiding bij de isk-toetsen wordt voor doorstroming naar het regulier onderwijs een minimumscore van 60 punten aangeraden. Uit het onderzoek waarover we nu rapporteren blijkt, dat de leerlingen over wiens Nederlandse taalvaardigheid de docenten Nederlands in het voortgezet onderwijs tevreden zijn een gemiddelde score van 58,6 punten hebben op de isk-uitstroomtoets. Men zou kunnen concluderen dat een score van 58 punten dus voldoende is om zelfstandig en succesvol voort te kunnen in het vmbo. Daarbij moet wel bedacht worden, dat het in dit onderzoek voornamelijk vbo-leerlingen betreft; 15% van de leerlingen stroomde in op het ivbo. Om te garanderen dat de doorstroomnorm van toepassing is op het niveau van vmbo, lijkt het verstandig om de iets hogere norm van 60 punten te handhaven. Het lijkt zinvol om daarnaast na te gaan in hoeverre dit instroomcriterium voor het vmbo ook geldig is voor andersoortige schooltypen en opleidingen in de volwasseneneducatie.

Overigens dient gemeld, dat we als gevolg van de eerder genoemde massale uitval van scholen bij het tweede meetmoment geen representatieve steekproef meer hebben: met name brede scholengemeenschappen waar ook havo/vwo vertegenwoordigd is, hebben hun deelname aan het onderzoek gestaakt. Wat daarvan de reden was, hebben wij niet meer achterhaald. Op intuïtieve gronden adviseren we om voor havo/vwo de lat hoger te leggen. Dat is geen nieuws: we herhalen eigenlijk de adviezen die in de handleiding bij de isk-toetsen staan.

Ons onderzoek demonstreert, dat er een grote kloof gaapt tussen de oordelen van NT2-docenten op een isk en docenten Nederlands in het voortgezet onderwijs over de benodigde minimaal vereiste taalvaardigheid in het voortgezet onderwijs. De correlatie tussen toetsscore 1 en het oordeel van de NT2-docenten op de isk's is redelijk te noemen (0,54); de correlatie tussen toetsscore 2 en het oordeel van de docenten Nederlands in het vo is echter laag (0,36). Bovendien wordt 43% van de uitgestroomde leerlingen door de docenten Nederlands in het vo als onvoldoende vaardig beoordeeld. Dit suggereert, dat de docenten Nederlands de taalvaardigheid van de leerlingen dus op een andere en strengere manier beoordelen dan de ISK-docenten. Momenteel leidt dit tot een groot percentage leerlingen dat volgens de isk-docenten wél kan doorstromen, terwijl docenten Nederlands in het voortgezet onderwijs daar ernstige twijfels over hebben. Het lijkt zinnig om op enigerlei wijze de ideeën van deze twee groepen docenten op elkaar af te stemmen of in elk geval te stimuleren dat betrokkenen eens met elkaar overleggen over de ideeën en intuïties die men heeft over de minimaal noodzakelijke taalvaardigheid. Dit lijkt ons een zinnige activiteit, waarvan tegelijkertijd volstrekt onduidelijk is welke instantie er het initiatief toe moet nemen en wie verantwoordelijkheid moet dragen voor procesgang en uitvoering.

Misschien iets wat past onder de paraplu van het Projectmanagement Taalbeleid?

De tijd die leerlingen nodig hebben om de isk te doorlopen, blijkt in onze steekproef flinke verschillen te vertonen: ongeveer een kwart van de leerlingen heeft binnen een jaar het lesprogramma van de isk succesvol doorlopen, maar de traagste 25% doet daar meer dan drie jaar over. Deze bevinding wijst in onze optiek op de noodzaak tot herbezinning op de tijd die beleidsmatig gegund wordt aan leerlingen om vanaf nulniveau bij instroom te komen tot het taalvaardigheidsniveau dat vereist is in Nederlandstalig vervolgonderwijs. We zien dat sommige leerlingen langer dan drie jaar op een isk verblijven. Dat roept de vraag op of deze leerlingen niet beter af zouden zijn als ze direct naar het praktijkonderwijs zouden zijn verwezen. Tenslotte wordt door deze bevinding onderstreept, dat er geen eenduidige relatie is tussen toetsscore en het aantal maanden les op een isk. Dit laatste betekent vooral, dat er met de toetsscores op een verstandige manier moet worden omgegaan: een leerling die in acht maanden vanaf een absoluut minimumniveau komt tot een eindscore van 57 punten zou het in het voortgezet onderwijs wel eens heel wat beter kunnen doen dan een leerling die na drie jaar zwoegen 62 punten op de uitstroomtoets scoort. De toetsen zijn een hulpmiddel, maar de docent beslist!

*Met dank aan Timo Bechger (Citogroep Arnhem) voor constructief commentaar op een eerdere versie van dit artikel.

NOTEN

- 1 Voor de manier waarop de opgaven voor deze drie taalvaardigheden op één schaal zijn geplaatst, wordt verwezen naar Schuurs 1999a.
- 2 De basis voor deze statistische vergelijkingen van moeilijkheid van diverse toetsen bestaat uit een

schalingsprocedure, waarbij de relatieve moeilijkheidsgraad en het onderscheidend vermogen van alle opgaven simultaan worden geschat. In een eerdere bijdrage aan *Levende Talen* (Schuurs 1999b) wordt hier uitgebreid op ingegaan.

- 3 Die interpretatie is in overeenstemming met de intenties waarmee het NT2-Staatsexamen is geïnitieerd (zie het rapport van de commissie Hulstijn 1991) en strookt met de resultaten van onderzoek waarin de moeilijkheidsgraad van verschillende NT2-toetsen zijn vergeleken (zie Liemberg & Hulstijn 1996).
- 4 De weer hogere correlatie tussen toetsscore 1 en oordeel 2 is overigens moeilijker verklaarbaar. Gezien de parallelle in gebruikte toetsen moet de oorzaak eerder gezocht worden in verstoringen zoals uitval van leerlingen of in het meetmoment: het is denkbaar, dat de vakantieperiode heeft geleid tot vaardigheidsverlies, zeker wanneer allochtone leerlingen een groot deel de zomervakantie verstoken blijven van regelmatig contact met Nederlandsprekenden.

LITERATUUR

- Hulstijn, J. (1991). *Certificaten Nederlands als Tweede Taal. Startbewijzen voor Onderwijs en Arbeidsmarkt*. Den Haag: Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.
- Guchte, C. van der & Helvert, K. van (1998). *NT2-onderwijs aan asielzoekerskinderen: knelpunten en aanbevelingen*. Tilburg: Katholieke Universiteit Brabant.
- Linden, T. van der (1983). *Instaptoets Anderstaligen*. Arnhem: Cito.
- Liemberg, E. & Hulstijn, J. (1996). *Referentiekader NT2*. Amersfoort: PROVE.
- Janssen-Van Dielen, A.M., Linden, T. van der, Duijm, K., Wouw, M. van de & Hermsen, M. (1988). *Instaptoets Anderstalige Volwassenen*. Arnhem: Cito/Nijmegen: Instituut voor Toegepaste Taalkunde.
- Plaschek, W. & Smabers, Th. (1994). Chaos en wildgroei beteugeld. *Levende Talen*, 504, 525-529.
- Schuurs, U. (1993). *STAAL: Schriftelijke*

Taalvaardigheden Allochtone en Autochtone Leerlingen. NT2-toetsen, diagnostische toetsen, handleiding. Arnhem: Cito.

Schuurs, U. (1999a). De ISK-toetsen. Handleiding en verantwoording. Arnhem: Cito.

Schuurs, U (1999b). Scoren op de 100-punten-schaal. *Levende Talen*, 54I, 461-467.

Schuurs, U. (2001). Verschillende NT2-toetsen, één meetlat. Interpretatie van scores op de ISK-toetsen. *LES*, 19, 110, 35-37.

Spliethoff, F. (eindred.) (1996). *Blauwdruk*

Internationale Schakelklassen. 's- Hertogenbosch: KPC.

Zanden, A. van der & Gerritsma, H. (1993a). *Gericht werken aan de spreek- en schrijfvaardigheid in de eerste opvang van het voortgezet onderwijs*. Groningen: Wolters-Noordhoff.

Zanden, A. van der & Gerritsma, H. (1993b). *Gericht werken aan de lees- en luistervaardigheid in de eerste opvang van het voortgezet onderwijs*. Groningen: Wolters-Noordhoff.